

2016-2018

Biblioteksplan Storumans kommun

Fritids- kultur- och utbildningsnämnden
Storumans kommun

Innehåll

1. Bakgrund	2
2. Bibliotekens uppdrag.....	2
3. Organisation och nulägesbeskrivning.....	2
3.1 Organisation	2
3.2 Nulägesbeskrivning	3
3.3 Uppdrag och ansvarsfördelning	3
4. Utvecklingsområden 2016-2018	5
4.1 Tillgänglighet	6
4.2 Läsfrämjande insatser	6
4.3 Medie- och informationskunnighet.....	7
5. Fokusår	9
5.1 Fokus 2016.....	9
5.2 Fokus 2017.....	9
5.3 Fokus 2018.....	10

Bilaga 1 Styrdokument

Bilaga 2 Kunskapstrappan

1. Bakgrund

Biblioteken inom det allmänna biblioteksväsendet, vilket omfattar all offentligt finansierad biblioteksverksamhet, styrs av Bibliotekslagen¹. Enligt bibliotekslagen ska varje kommun och landsting anta planer för sin biblioteksverksamhet.

Storumans kommuns biblioteksplan är godkänd 2015-12-17 av fritids-, kultur- och utbildningsnämnden (FKUN) och antagen av kommunfullmäktige 2016-02-23, § 17. Planen vilar på nationella styrdokument som beskrivs nedan, samt Storumans kommuns Strategiska plan 2014-2020. Biblioteksplanen hör nära samman med kommunens Kulturplan, som omfattar samma period.

Biblioteksplanen innefattar bibliotekens uppdrag, organisation och nulägesbeskrivning samt utvecklingsområden för den period planen gäller.

2. Bibliotekens uppdrag

Den allmänna biblioteksverksamheten regleras av Bibliotekslagen. Skolbiblioteken regleras i Skollagen, och Skolinspektionen har tolkat bestämmelserna för skolbiblioteken. Utöver dessa regelverk kan kommunerna själva sätta mål för hur de vill att biblioteksverksamheten ska bedrivas.

Enligt Bibliotekslagen ska alla bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet:

- *Verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.*
- *Främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.*
- *Finnas tillgängliga för alla.*
- *Ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning.*
- *Ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska.*

3. Organisation och nulägesbeskrivning

3.1 Organisation

Kommunens biblioteksverksamhet omfattar folk- och skolbibliotek, vilka ligger inom fritids- kultur och utbildningsförvaltningens ansvarsområde. För kommunbiblioteket och dess filialer ansvarar bibliotekschef. För skolbibliotek ansvarar respektive rektor. För de integrerade folk- och skolbiblioteken har rektorer och bibliotekschef gemensamt ansvar.

Som stöd för folkbiblioteken finns Länsbiblioteket i Västerbotten, som har ett utvecklings- och rådgivande uppdrag. För skolbiblioteken har Mediacycenter ett liknande uppdrag.

¹ Bibliotekslag, SFS nr 2013:801

3.2 Nulägesbeskrivning

Öppethållande och resurser

Tabellen visar bemanning och öppethållande på kommunens bibliotek i december 2015. Några av de integrerade biblioteken har öppet för elever vid behov. Det anges under rubriken Kommunens bibliotek.

<i>Bibliotek</i>	<i>Öppet allmänhet</i>	<i>Öppet elever</i>	<i>Personal folkbibliotek</i>	<i>Personal skola</i>
<i>Kommunbiblioteket</i>	33 timmar	45 timmar	3,8	-
<i>Gunnarn</i>	5 timmar	under skoltid	timanställd	-
<i>Tärnaby</i>	8 timmar	36,5 timmar	0,5	0,6
<i>Slussfors</i>	5 timmar	under skoltid	timanställd	
<i>Röbro</i>	-	20 timmar	-	0,5

3.3 Uppdrag och ansvarsfördelning

Tabellen visar målgrupper kopplat till de olika bibliotekens uppdrag, och ansvarsfördelning biblioteken emellan.

<i>Målgrupp</i>	<i>Biblioteksuppdrag</i>	<i>Ansvarsfördelning</i>
0-5 år	Stärka barns språkutveckling. Väcka och förmedla läslust.	Folkbibliotek
Förskoleklass - åk6	Främja barns språkutveckling och lästlust. Stimulera till läsning och kunskapssökande. Vara ett redskap i skolans pedagogiska arbete.	Folkbibliotek Skolbibliotek
Högstadiet-gymnasiet	Främja medie- och informationskompetens. Vara ett redskap i skolans pedagogiska arbete. Främja ungdomars läslust.	Skolbibliotek Folkbibliotek
19 år -	Främja intresset för läsning, litteratur och kulturell verksamhet. Främja det livslånga lärandet. Främja medie- och informationskompetens.	Folkbibliotek

3.4 Kommunens bibliotek

Här följer en kort beskrivning av kommunens befintliga biblioteksverksamhet.

24-timmarsbiblioteket

Biblioteken erbjuder e-resurser som tillgängliga dygnet runt via bibliotekens webbplats www.v8biblioteken.se. Exempel på resurser som alltid är tillgängliga är e-böcker, e-ljudböcker och databaser.

Kommunbibliotek/gymnasiebibliotek

Storumans kommunbiblioteks verksamhet innefattar huvudbiblioteket i Storuman, och integrerade filialer i skolor i Gunnarn, Slussfors och Tärnaby.

Huvudbiblioteket har öppet 33 timmar per vecka. 6 timmar är förlagda på två kvällar, och 3 timmar på lördagsöppet. Sedan november 2015 har biblioteket i samarbete med Röbroskolan, Luspengymnasiet och Lärcentrum öppet två kvällar extra (måndag och onsdag, 16-19) för att möjliggöra studiehandledning för elever från nämnda skolformer. Studiehandledningen kommer att utvärderas av skolledargruppen i januari.

Grundbemanningen på kommunbiblioteket är 3,8 tjänster, samt 1,25 trygghetsanställning. Av dessa är 2,0 bibliotekarietjänster, 1,8 assistent (samt personal inom trygghetsanställning).

Kommunbiblioteket ingår tillsammans med 7 andra inlandskommuner i samarbetet V8-biblioteken. Samarbetets utgångspunkt är likvärdig tillgång till medier och tjänster, hög kvalitet och hållbar ekonomi. Biblioteken har en gemensam katalog och fria lån inom samarbetet för alla med lånekort. V8-biblioteken har en gemensam webbplats och samarbetar även kring olika strategiska frågor som kompetens, fortbildning och omvärldsbevakning.

Gunnarns skolbibliotek/filial

Det integrerade biblioteket är lokaliserat i Gunnarns skola (F-6). Filialen har öppet för allmänheten dagtid en gång per vecka och kvällstid en gång per vecka. Barn/elever har tillgång till biblioteket under hela skoldagen. Biblioteket är obemannat de tider folkbibliotekets personal inte tjänstgör.

Slussfors skolbibliotek/filial

Det integrerade biblioteket är lokaliserat i Slussfors skola (F-6). Filialen har öppet för allmänheten dagtid en gång per vecka och kvällstid en gång per vecka. Filialen bemannas av en av skolans lärare. Barn/elever har tillgång till biblioteket under hela skoldagen. Biblioteket är obemannat de tider folkbibliotekets personal inte tjänstgör.

Skytteanska skolbiblioteket/ Tärnaby filial

Det integrerade biblioteket är lokaliserat i Skytteanska skolan (F-gymnasiet). Verksamheten i lokalen är en kombination av skolbibliotek, folkbibliotek, fritidsgård och uppehållsrum.

Filialen har öppethållande reserverat för allmänheten dagtid en gång per vecka och kvällstid en gång per vecka. Allmänheten har tillgång till biblioteket även under övrig öppettid, men då det är flera

verksamheter som inryms i ett begränsat utrymme är det av vikt att det finns tid avsatt enbart för allmänheten.

Röbro/Central skolbibliotek

Biblioteket är lokaliserat i Röbro skolans lokaler. Biblioteket är bemannat med 0,5 utbildad bibliotekarie. Lärare eller annan personal ger eleverna tillgång till biblioteket den tid skolbibliotekarien inte finns på plats.

Skoldatateket

Skoldatateket är en specialpedagogisk informations- och kommunikationsinriktad verksamhet för elever i behov av särskilt stöd med fokus på läs-, skriv- och koncentrationssvårigheter.

Verksamheten erbjuder pedagoger och elever att pröva alternativa verktyg för lärande genom utlåning av olika alternativa verktyg. Skoldatateket samverkar med skolor, folkbibliotek och skolbibliotek.

4. Utvecklingsområden 2016-2018

Folk- och skolbiblioteken har både gemensamma och särskilda uppdrag. Biblioteken i Storumans kommun bör samverka och komplettera varandra. Biblioteksplanen ska underlätta detta arbete genom att ge en gemensam bild av uppdrag och mål.

Under perioden 2016-2018 ska biblioteken utveckla de tre områden som sammanfattar bibliotekens centrala uppdrag:

- tillgänglighet
- läsfrämjande
- medie- och informationskunnighet

Biblioteksplanen omfattar tre år. Varje år har särskilda målgrupper, gentemot vilka de berörda biblioteken ska rikta sina utvecklingsinsatser. En arbetsgrupp per målgrupp tillsätts för att planera och driva utvecklingsarbetet. Målgrupperna är indelade efter ålder:

- År 1: barn 0-5 (samt vårdnadshavare)
- År 2: förskoleklass – åk 6
- År 3: högstadiet – vuxna

En arbetsplan ska tas fram för varje målgrupp. Planen ska beskriva vad förskola, skola, skol- och folkbibliotek ska arbeta med gemensamt och var för sig gentemot de olika målgrupperna. Fokus ska ligga på ovan nämnda centrala uppdrag. Planen ska innefatta kompetensutvecklingsåtgärder för personal inom förskola, skola, bibliotek och andra kommunala verksamheter som på olika sätt berörs av biblioteksplanen.

4.1 Tillgänglighet

Tillgänglighet omfattar att arbeta för att tillgången till verksamheten och medierna är så lika som möjligt för alla. Det innebär både att lokalerna är anpassade och att det ska finnas ett brett och anpassat utbud av medier.

Tillgänglighet omfattar tillgängliggörandet av verksamheternas resurser, exempelvis bibliotekens öppethållande, 24-timmarsbiblioteket och dess e-resurser, webbkatalogen, och hemsidor. Även synliggörande av bibliotekens resurser utanför biblioteksrummet, det vill säga uppsökande verksamhet, ingår.

En stor del av bibliotekens digitala tjänster går att nå hemifrån. De är tillgängliga dygnet runt. I en kommun med stora avstånd är de digitala tjänsterna ett viktigt utvecklingsområde för en jämlik tillgång till bibliotekens utbud.

4.2 Läsfrämjande insatser

Läsning är en färdighet som påverkas av medfödda förmågor och sociala förhållanden. En del har lättare för att läsa och andra svårare. Läsning är en aktivitet som kräver övning och engagemang. Hög läsfärdighet medför att möjligheten att kunna tillgodogöra sig en text, jämföra med andra texter och kunna dra egna slutsatser. Det är viktigt ur demokratiperspektiv, eftersom det motverkar att individen enbart blir konsument av åsikter.

Det läsfrämjande uppdraget genomsyrar hela det allmänna biblioteksväsendet. Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur, och ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga. Enligt Skolinspektionens krav ska skolbiblioteken vara anpassade efter elevernas behov för att främja språkutveckling och läsintresse.

Barn och unga

Språket utvecklas redan i fosterstadiet, och vårdnadshavarna är centrala för barns språkutveckling. Att verka för barns språkutveckling är följaktligen nära förknippat med att nå vårdnadshavarna med information och att inspirera dem att medverka i att ge barnen så goda förutsättningar som möjligt.

I Läroplan för förskolan framhålls att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sitt ord- och begreppsförråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner.

Ur Läroplan för förskolan:

Språk och lärande hänger oupplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden. Förskolan skall medverka till att

barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.²

Enligt bland annat Pisa och Litteraturutredningen har ungas läsförmåga minskat radikalt. I synnerhet pojkars läsande har minskat. Läsförmågan är en grundläggande färdighet och en förutsättning för lärande. Det är nödvändigt att skapa lust hos barn och unga att läsa mer, och att samtala om och få en förståelse för vad man läst; att kunna relatera till egna och andras erfarenheter och att se mönster.

Vuxna

Kraven på läs- och skrivförmåga har ökat kraftigt. Allt fler personliga tjänster ersätts med digital självservice. Förmågan att använda sig av text är nödvändig för att fungera i samhället och fylla kraven i olika vardagssituationer. Den är nödvändig för att tillgodose individuella behov och mål, samt för att förkovra sig och utvecklas – inte minst i yrkeslivet. Många arbeten idag kräver hög läs- och skrivfärdighet.

Vuxnas läsande är viktigt även ur ett annat perspektiv – barnens. Det finns tydliga samband mellan elevens resultat i läsning och föräldrarnas yrke och utbildning. I studien PIRLS³ jämfördes läs- och skrivförmågan med den socioekonomisk bakgrund. Här syns ett tydligt samband mellan så kallade hemresurser (föräldrars utbildningsnivå, yrkesstatus, antal böcker i hemmet och tillgång till eget rum och internet) och resultat på läsproven.

4.3 Medie- och informationskunnighet⁴

MIK och den digitala klyftan

Digitaliseringen påverkar på ett genomgripande sätt hur information skapas, sprids, organiseras och lagras. Att söka information är enklare än någonsin, men samtidigt är det svårare att värdera den information som står till buds. Individerna behöver en väl utvecklad förmåga att kunna förhålla sig till information och kunskap.

2015 uppskattas 650 000 svenskar sakna tillgång till internet. Samtidigt ställs allt större krav på att vi kan ta del av tjänster och information via internet. Att ha tillgång till internet räcker dock inte för att det ska vara användbart för den enskilda individen. Ungefär 200 000 personer i landet har tillgång till internet, men använder det inte. Så har det varit under många år, och klyftan minskar inte. Bristande kunskaper om datorer och liten vilja att prova ny teknik tillsammans med svagt intresse begränsar spridningen av internet i Sverige. Bristande kunskap om datorer är spridd i hela befolkningen. Om man räknar ihop dem som *inte alls* anser sig kunniga med dem som inte anser sig *särskilt* kunniga blir

² LpFö 98 s. 7.

³ Progress in International Reading Literacy Study, 2011

⁴ En kombination av begreppen informationskompetens (information literacy) och mediekunnighet (media literacy).

summan omkring 2 miljoner. Mellan 2008 och 2014 har andelen för dem som känner sig *helt och fullt* eller *till stor del delaktiga* i informationssamhället bara ökat från 60 till 65 procent.⁵

Biblioteken fyller med sitt demokratiska uppdrag och sin kunskap om medier, sökprocesser och källkritik en viktig funktion i dagens samhälle. Förutom att tillhandahålla tillgång datorer, internet och medier är biblioteken en självklar aktör i att sprida medie- och informationskunnighet. I folkbibliotekens uppdrag ingår även att verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Barn och unga

Redan de mycket små barnen använder sig idag av appar och spel. Debutåldern för internetanvändning, det vill säga då fler än hälften i en ålderskull använt internet, var 2014 3 år. I åldrarna 0-8 år består användandet främst av underhållning; barnen spelar spel, tar bilder och lyssnar på musik. I åldrarna 9-18 består användandet fortfarande till stor del av underhållning, men ju högre upp i åldrarna desto mer tid ägnas åt kommunikation som sms, chattfunktioner och sociala medier.

Fram till 9-11-årsåldern är skillnaden mellan hur flickor och pojkar använder sig av medier försumbar. Efter 9-11 blir skillnaderna större. Pojkar spelar mer spel medan flickorna använder sig av sociala medier.

Sociala medier som exempelvis Facebook och Instagram påverkar hur barn och unga ser på sig själva och hur de kommunicerar bilden av sig själva. Sociala medier påverkar också hur man skapar och upplever sociala gemenskaper i vardagslivet.

Det är därför viktigt att inte betrakta livet på nätet som åtskilt från "det verkliga livet". Barns liv på internet är för dem en del av det verkliga livet.⁶

Skolan, inte minst genom skolbiblioteken, fyller en viktig roll i att stötta eleverna att förhålla sig kritiskt och kreativt till alla former av medier, och att lära känna gränsen för sin integritet.

Vuxna

För vuxen är medie- och informationskunnigheten viktig inte endast för många av vardagens val, för att använda sig av olika tjänster för självservice eller för att få kontakt med myndigheter. En god medie- och informationskunnighet är avgörande för att kunna söka och värdera information och delta i det demokratiska samtalet.

⁵ Svenskarna och internet 2015 <http://www.soi2015.se/kunskap-och-delaktighet/>

⁶ Statens medieråd: <http://statensmedierad.se/larommedier/manniskanonline/vadgorbarnpanatet.339.html>

5. Fokusår 2016-2018

5.1 Fokus 2016

Fokus för utvecklingsarbetet ska vara att främja barnens språkutveckling och läslust. En viktig del i detta är att hitta sätt att informera och inspirera vårdnadshavare att aktivt och medvetet vara en del i barnens språkutveckling, och bli läsande förebilder. Utvecklingsarbetet ska innefatta att hitta bestående samverkansformer mellan folkbibliotek inklusive filialer, kulturverksamhet, förskola, BVC och andra relevanta aktörer.

Utvecklingsområde barn 0-5

- Arbeta fram en plan för och genomföra insatser inom läsfrämjande för målgruppen
- Informera vårdnadshavare om barns språkutveckling och om vårdnadshavarnas egen betydelse för densamma
- Inspirera vårdnadshavare att läsa tillsammans med barnen, att delta i lästlustskapande aktiviteter och att använda sig av bibliotekens resurser
- Kartlägga fortbildningsbehov för personal
- Arbeta fram relevanta nyckeltal för uppföljning av verksamheten för målgruppen
- Utvärdera insatserna 2016
- Planera det fortsatta arbetet 2017

5.2 Fokus 2017

Fokus för utvecklingsarbetet ska vara att främja språkutveckling och läslust. För de äldre barnen påbörjas arbetet med sökprocesser och medie- och informationskunnigheten. Utvecklingsarbetet ska innefatta att hitta bestående samverkansformer mellan folkbibliotek inklusive integrerade filialer, kulturverksamhet, skolbibliotek, skolor, fritidsverksamhet och andra relevanta aktörer.

Utvecklingsområde 6-12 år

- Arbeta fram en plan för och genomföra insatser inom läsfrämjande för målgruppen.
- Arbeta fram en plan för och genomföra insatser inom sökprocesser och medie- och informationskompetens för målgruppen.
- Inspirera vårdnadshavare att läsa tillsammans med barnen, att delta i lästlustskapande aktiviteter och att använda sig av bibliotekens resurser.
- Arbeta fram relevanta nyckeltal för uppföljning av verksamheten för målgruppen.
- Utvärdera insatserna 2017.
- Planera det fortsatta arbetet 2018.

5.3 Fokus 2018

Högstadiet och gymnasiet

Fokus för utvecklingsarbetet ska vara sökprocesser, medie- och informationskompetens och att öka intresset för läsande och litteratur. Utvecklingsarbetet ska innefatta att hitta bestående samverkansformer mellan kommunbibliotek, kulturverksamhet, skolbibliotek, skolor, fritidsverksamhet andra relevanta aktörer.

Utvecklingsområde 13-19 år

- Arbeta fram en plan för att stärka elevernas kunskap om sökprocesser och medie- och informationskompetens.
- Arbeta fram en plan för och genomföra insatser inom läsfrämjande för målgruppen.
- Utveckla samarbetet skolbibliotek – skoldatatek (Röbro).
- Arbeta fram en överenskommelse mellan Luspengymnasiet och kommunbiblioteket avseende uppdraget som gymnasiebiblioteket. Tärnaby alpina gymnasium och Tärnaby filial ska omfattas av avtalet.
- Kartlägga fortbildningsbehov för personal.
- Arbeta fram relevanta nyckeltal för uppföljning av verksamheten för målgruppen.
- Utvärdera insatserna 2018.
- Ta fram underlag för fortsatt arbete inför revidering av biblioteksplanen.

Vuxna

Fokus för utvecklingsarbetet ska vara att höja intresset för läsande och litteratur, samt att öka medie- och informationskunnigheten. Utvecklingsarbetet ska innefatta att hitta bestående samverkansformer mellan kommunbibliotek, kulturverksamhet, studieförbund och andra relevanta aktörer.

Utvecklingsområde 19 år-

- Arbeta fram en plan för och genomföra insatser för att höja intresset för läsande och litteratur.
- Arbeta fram en plan för och genomföra insatser inom medie- och informationskunnigheten för målgruppen.
- Hitta former för samarbete med vuxenutbildningen för att stödja studerande, samt hitta former för att främja det livslånga lärandet.
- Kartlägga fortbildningsbehov för personal.
- Arbeta fram relevanta nyckeltal för uppföljning av verksamheten för målgruppen.
- Utvärdera insatserna 2018.
- Ta fram underlag för fortsatt arbete inför revidering av biblioteksplanen.